

Tanulók öntevékenysége, sikerélmény, nevelési környezet

A sikerélmény lehetőségeit minden ember magában hordozza sajátos egyedi alkata, adottságai, hajlamai szerint. Az egyedi tartalmak tudatosítása, felszínre hozása segíthető a szűkebb-tágabb környezeti lehetőségek kiválasztásával, kínálatával. Az életközeli ismeretszerzés titka a környezeti lehetőségek felcsillantása, kibővítése, választhatósága a gyermek számára.

A környezeti lehetőségek köre osztálytermi keretek között is bővíthető. Egy látszólag jelentéktelen apró részlet – színes virág, havas fenyőgally, száraz levél, mászó rovar, csillogó harmatcsepp, lapos kavics stb. – kivetített képe is képes elindítani a gyermeki önkifejezést. Az előzetesen kiosztott lapok megtelnek rajzokkal, szövegekkel, költeményekkel. Ha van kéznél agyag, faanyag, dróthuzal, textil, cérna, olló, kés, reszelő, kalapács, simítófa, meg is mintázzák a látott tárgyat.

A környezet tanulmányozása minden gyakorló pedagógust kigyógyít a „szakbarbárság” betegségéből. Az eredeti szaktárgy (biológia-földrajz) kiegészül a rajzolás, festés, agyagozás, modellezés, barkácsolás, fotózás, költészet stb. elemeivel is. A nyersanyagok viszonylag magasabb ára hosszabb távon megtérül.

Az osztálytermek méreteinél sokkal nagyobb probléma az időkeretek (45 perces órák) kérdése. A merev tantárgyi struktúrák feloldásával, átjárhatóságával, az időkeretek gondos mérlegelésével a tanítás-tanulás folyamata az egyedi alkotásoknak is kedvezne. A közel három évtizedet (1969–1998) megért Szentlőrinci Iskolakísérlet tantárgyi struktúrája a tanórák mintegy 30%-át szabadon hasznosítva szolgálta a gyermeki önkifejezést, a környezeti „kitekintést”.

A környezeti „kitekintés” néhány kritériuma az időkeretek tükrében:

1. A szemléltetés jól beilleszthető 45 perces tanórai keretekbe is. A képeskönyvek kínálata is gazdag: természetismeret, fizika, kémia, biológia, irodalom, történelem, művészetek.

2. Iskolakert hiányában környezetünk élővilágának vizsgálata gyakran kimeríti a 45 percet. Az anyagok világa, energia, fény, hang, levegő, víz, elektromosság, elektronika tantermi viszonyok között is vizsgálható.

3. Segédeszközök – modellek, mérlegek, hímzőkeret, nagyítókészülékek, bábszínház stb. – elkészítése is időigényes. Az ötletek lehetnek olcsók-drágák. Érdemes elgondolkodni a hulladékok, huzalok, nád, gyékény, fűzvesző hasznosításáról is.

4. A lapos pénztárca is indokolja a kölcsönzési lehetőségek körének kibővítését. A ritkábban használatos munkagépek, távcső, fényképezőgép stb. kikölcsönzésével a környezeti „kitekintés” hatásfokai is felerősödhetnek. Város és vidéke iskolái számára egy központi műhely létesítése segítene az ellátási gondokon.

5. Város és vidéke viszonylatában szegényes a szakmai összefüggéseket szolgáló klubok száma. Kertészkedők, dísznövénykedvelők, állatkedvelők, amatőr fotósok, modellezők stb. konzultációja az „utcán” zajlik.

6. A „kimozdulásra” vágyó ember számára végső esetben az irodalmi munkásság hozza meg a várva várt eredményt. Egy-egy pályázati felhívás kapcsán tanár és gyermek is készíthet munkadarabot, rajzot, fotót, költeményt. Az ünnepélyes eredményhirdetés tálcán kínálja újabb találkozások, konferenciák, egyesületek szerveződését.

Országos „kimozdulásra” adott lehetőséget 1986-ban az OPI által meghirdetett „Megújuló iskola” pályázati felhívás. A pályázatra benyújtott természetfotók, gyermekrajzok, gyermekversek eredményeként több nyáron át találkoztam a Szentlőrinci Iskolakísérlet pedagógu-

saival és kiadványaikkal. Alapító tagja lettem a magyarországi Freinet-mozgalomnak, amely mára egyesületté nőtte ki magát. Az egyesület évről évre HÍRLEVÉL-ben tájékoztatja tagjait a tervezett rendezvényekről, találkozókra, kiadványokról. A rendezvények szervezésébe óvodák, iskolák mellett felsőoktatási intézmények is betársulnak. A táborozások, összejövetelek alkalmat adnak a tanulóknak környezetet alakító, önálló tevékenységre. A játékos keret, műhelymunka, élménygyűjtés is. Álljanak itt példának az általunk kipróbált játékos formák, kívánom, hogy hasznát lássák!

I. Bevezető játék / Bemelegítő játék

1. „Ökörnyálon száll a nyár...”

(Pókháló ismerkedő játék)

Eszközök: egy nagy gombolyag fonal.

a) Felépítés

A gyerekek körben állnak szorosan egymás mellett.

A játékvezető a fonal végét szorosan tartva dobja a gombolyagot valakinek, és mondja a saját nevét (bemutatkozik). Akinek dobták, az megfogja a fonalszálat, az egyik kezében tartja, közben a gombolyagot továbbítja valakinek, és mondja a nevét.

A gombolyagot így továbbítva felépítjük a pókhálót. Lehet alul vagy felül dobni a fonalat, a lényeg, hogy feszesen tartsuk a szálát.

b) Lebontás

Visszafelé feltekerjük a gombolyagra a fonalat, figyelve mindig, hogy ki a következő.

Továbbfejlesztés: név, jel, egymás bemutatása és egyéb ismeretek memorizálása lehet vele.

„Mit vársz ettől a naptól? Egy szóban fejezd ki!” (lásd video)

2. Szín-kavalkád

(csoportalakító játék)

Eszköze: annyi batyu, ahány tagja van a játéknak.

A batyukba színek neveit (foltjait) rakjuk, olyan arányban, hogy egyenlő számú csoportokat tudjunk kialakítani.

A játék menete:

Minden résztvevő kihúz egy batyut, s úgy bontja fel, hogy a többiek ne lássák.

A játékvezető kijelöl csoportvezetőket (minden színből egyet), s megkéri őket, hogy hívják a többieket.

A csoportvezetők egyszerre kezdik el a saját színiüket kiáltani, s addig történik ez, amíg az összes csoporttag el nem helyezkedik.

A többiek a nagy zajban próbálják megtalálni a saját csoportjukat.

Akkor van vége a játéknak, amikor a mozgás és a kiabálás megszűnik.

II. Keretjáték

1. Versikék

Ez a játék egy régi játék (Kicsoda? Hol? Mit csinál?) alapján játszódik Gianni Rodari könyvéből.

Eszköz: 5 boríték (zöld, bordó, narancs, sárga, barna), benne egy papírlap, egy kép. A papírlapon egy vesszor.

A játék menete:

A játékosok a vesszort elolvassák, behajtják, és egy új rímes sort költenek hozzá. Mindig csak a következő láthatja ezt az előző sort. A papírlapot harmonikahajtással hajtják össze. Annyi sora lesz a versnek, ahányan vannak a csoportban.

A képek lehetnek kiindulópontok.

(lásd: versrészletek)

Nálunk ezek a versikék születtek:

Narancs:

A kék szilva rád nevet
Színével integet.
Nagyon szeret, nagyon szeret
Sok örömet ad neked!
S aki neked integet
Hogy téged nagyon szeret!

Bordó:

Hűvös arany szél lobog
Lebegnek a lobogók
Jöhetnek a lovagok
Mindig erről álmodozok
Hűvösek a hajnalok
Melegek a paplanok!

Barna:

Megborzong a mogyoró,
Tekintetem borongó
.....

Mindenkinek csuda jó!

Veled vagyok te rigó
Itt a dió, mogyoró!

Zöld:

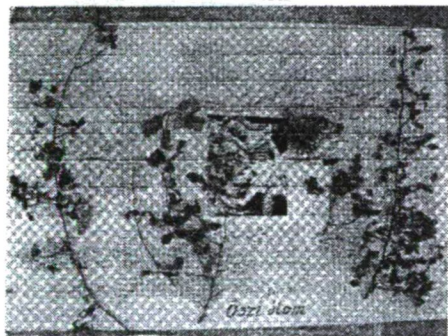
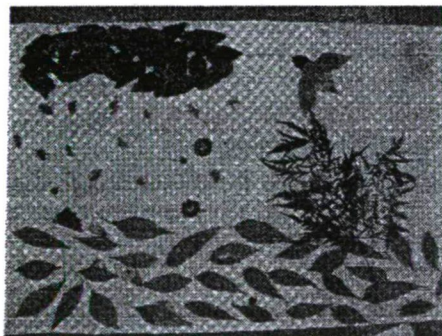
Elmúlt a nyár, itt az ősz.
Párát lehel a kis őz.
Ködösek a reggelek
Peregnek sárga-vörös levelek.
A szememből egy-két könnycsepp lepereg,
Szívemben a csend magára ismer, s
megremeg.

Sárgák:

Aranyszőnyeges, levéleső
Eső csöppen
Kopog csöndben
Halkan zörren
Csendben surran
Lassan suhan.

2. Montázkép

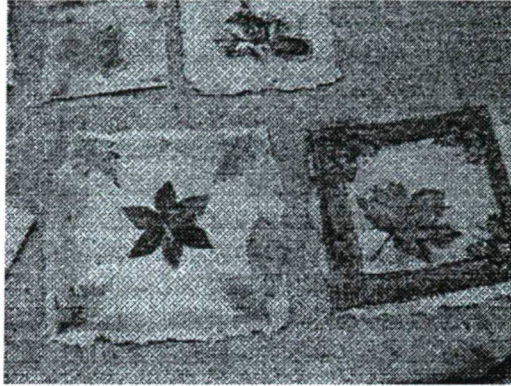
A versikéket jelenítsék meg, ehhez lehet használni a képeket és különböző eszközöket (levél, szárazvirág, termés, zsírkréta, ceruza, filc, szén, ragasztó stb.)

III. Műhelyek

Papírdíszítés

A kész és natúr merített papírokat díszíthetjük különböző termékekkel, virágokkal, szalagokkal, képekkel. Ragaszthatjuk tapétaragasztóval, ragasztópisztollyal stb. Ha képeslapot szeretnénk, készíthetjük varrással is.

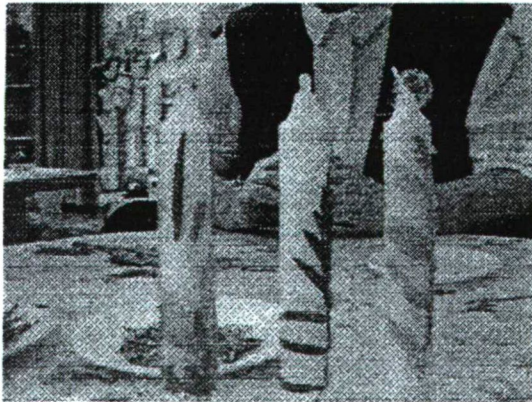

Gyertyadíszítés

Eszközök:

- kész gyertya (amit díszítünk)
- folyékony viasz
- rezsó a melegítéshez
- ecsetek, pálcikák a rögzítéshez
- díszítéshez (növények, levelek, gyöngyök, szalagok)

A kész gyertyákra megtervezzük a díszítést, majd a gyertyát belelógatjuk egy pillanatra a forró viaszba. Ettől megpuhul a felszíne s így jobban bele tudjuk nyomni a díszeket. Majd visszamártjuk a viaszba, vagy ecsettel viaszréteget kenünk a díszekre. Hideg vízbe mártva, dermesztve, rögzítjük a gyertyákat.

Papírmerítés

Az ősi papírmerítés leegyszerűsített formája ez.

Eszközök:

- papírhulladék (tojástartók, régi újságok, színes kartonok)
- turmixgép (a pép készítéséhez)
- merítőkád (lavór)
- merítőszita v. keret (szúnyogháló)
- nedvszívó alátét (nemez, filc, molton, háztartási kendő)
- sodrófa a sajtoláshoz
- csipesz
- kötél
- díszítéshez anyagok (rostszálak, levelek, virágok, anyagok stb.)

A pép készítése:

Apró darabokra tépjük a papírt és egy éjjelre beáztatjuk. Ha nyomtatott a papír, érdemes megfőzni, s a sötét habot leszedni. Ezután az egészet turmixgéppel finomra turmixoljuk. Minél hígabb a pép, annál vékonyabb a papír.

Merítőszita:

A merevebb szúnyoghálót is fel tudjuk használni, de egy képkeretbe erősített szúnyoghálót is készíthetünk. A5-ös méret a legmegfelelőbb.

Munkamenet:

Merítsük a hálót ferdén, jó mélyen a vízbe, majd állítsuk vízszintesre. Végül óvatosan emeljük ki a hálót. Kézzel rásegíthetünk az egyenletességre, majd hagyjuk lecsöpögni. Ekkor helyezhetjük el a papíron a mintát a díszítő anyagokkal, amiket egy utolsó vékony merítéssel rögzítünk rajta.

Ha lecsöpög, borítsuk a törülközőre, és a hálóval együtt (sodrófa segítségével) sajtoljuk ki belőle a vizet.

A törülközővel együtt csíptessük az egészet egy szárítókötélre.

1-2 napi szárítás után fejtjük le róla a kendőt.

Kész a papír.

IRODALOM

- Gáspár László és munkacsoportja: „Szentlőrinc”-tantervcsalád. (Kemény Gábor Iskolaszövetség, 1997.)
- Gesztesy Zsuzsa–Kocsis József: Szentlőrinci pedagógiai technikák gyűjteménye. (Kemény Gábor Iskolaszövetség, 2001.)
- Zsolnai József: Vesszőfutásom a pedagógiáért. (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.)
- Peter K. Burian–Robert Caputo: Fotóiskola. (Geographia Kiadó, Budapest, 2002.)
- Leah Bendavid-Val: A világ képekben. (Geographia Kiadó, Budapest, 2001.)
- Csaba Emese (főszerkesztő): Az általános műveltség képes szótára. (Reader’s Digest Kiadó Kft., Budapest, 2001.)
- Nagy Erika–Schmidt Egon: Állat- és növényhatározó természetjáróknak. (Magyar Könyvklub, Budapest, 2000.)
- Képes Usborne enciklopédia. (Novotrade Kiadó, Budapest, 1990.)
- Szvboda Gabriella (képszerkesztés és tipográfia): Világtörténet képekben I-II. (Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1972-1975.)
- Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve. (Magyar Helikon – Móra Ferenc Könyvkiadó, Budapest, 1981.)
- Gerald Durrell–Lee Durrell: Az amatőr természetbúvár. (Gondolat Könyvkiadó, Budapest, 1987.)
- Judith Mann: Barangolás a tudományok világában. (Panemex Kft., Budapest, 2000.)
- Dienes Zoltán: Építsük fel a matematikát. (SML Hungary Kft., Budapest, 2000.)
- Adam Stodowy: Szeretek barkácsolni. (Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1984.)
- Csaba Emese (főszerkesztő): Ötletek, jótanácsok, megoldások bármire. (Reader’s Digest Kiadó Kft., Budapest, 2000.)
- Baktay Patricia–Koltay Magdolna: Beszélő tárgyak. (Tankönyvkiadó, Budapest, 1989.)
- Surányi Dezső: Lyra florae – A növények örök himnusza. (Tankönyvkiadó, Budapest, 1987.)
- Horváth M. Attila (Veszprémi Egyetem): Freinet-évkönyv 1999. (Magyar Freinet Alapítvány, Budapest, 1999.)
- Nemes Livia: A bennünk élő gyermek. (Filum Kiadó, Budapest, 2000.)